

شناسایی و ارزیابی مولفه های علوم شهروندی در موقعیت یابی مکان های شهری: یک رویکرد کیفی

فاطمه استکی اورگانی^۱، محمد خندان^۲

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران

^۲ استادیار، دانشکده مدیریت، گروه علوم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران

نویسنده مسئول:

فاطمه استکی اورگانی

شماره ۲۴ / تابستان ۱۴۰۰ / ص ۲۱-۱۳
مجله علمی پژوهش در مدیریت و مطالعات اجتماعی (سال هفتم)

چکیده

هدف اصلی تحقیق شناسایی و ارزیابی مولفه های علوم و مشارکت شهروندی در تعیین مکان های شهری با استفاده از تحلیل مضمون می باشد. طرح مسئله به این صورت می باشد که تحقیقات و الگوهای متعددی در حوزه میزان مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری ارائه شده است اما تاکنون در حوزه مشارکت و علوم شهروندی در تعیین مکان های شهری تحقیقی جامع انجام نشده است که در این تحقیق این مهم مورد بحث قرار گرفت. بر اساس رویکرد کیفی و روش مطالعه موردی پدیدارشناسانه به منظور تعیین مولفه های لازم برای توسعه الگوی مدرسه سالم با روش مصاحبه نیمه ساختارمند و پرسشنامه نیمه باز با رویکرد نمونه گیری هدفمند و تکنیک اشباع نظری، نظر متخصص (مهندسين و مشاوران شرکت عمران و اساتید راهنما و مشاور) گردآوری شد. داده های به دست آمده از طریق نرم افزار N-Vivo از طریق فن تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل گردید، نهایت جدول شاخص های مشارکت و علوم شهروندی در تعیین مکان های شهری، شبکه مضامین سازمان دهنده سطح اول، دوم و مضامین پایه دسته بندی و سازمان دهی شد. برای اعتبار یابی یافته ها از روش همسو سازی و کنترل و خود بازبینی محقق در طی فرایند جمع آوری و تحلیل یافته ها استفاده شد. بر اساس راه حل پیشنهادی نویسندگان و نتایج پژوهش، شاخص های مشارکت و علوم شهروندی در تعیین مکان های شهری دارای ۷ مضمون سازمان دهنده سطح اول یا ابعاد اصلی تحت عنوان نگرش به مشارکت، دلبستگی به مکان، اعتماد اجتماعی در مکان، میزان تعاملات اجتماعی مکان، توجه به کیفیت فضایی و مشارکت عملی و میزان رضایتمندی از مکان و ۸۴ مضمون پایه می باشد. موقعیت یابی مناسب مکان های شهری مستلزم توجه به تمامی ابعاد ۸۴ گانه ی ویژگی های حاصل به وسیله پژوهش حاضر می باشد تا با تدوین استانداردهای لازم براساس این یافته ها، مختصات و موقعیت برخی از مکان های شهری طراحی و عملیاتی گردد.

واژگان کلیدی: موقعیت یابی شهری، علوم شهروندی، مشارکت شهروندی، مکان های شهری، تحلیل مضمون

مقدمه

علم شهروندی به عنوان یک سری از فعالیت های مشترک بین دانشمندان حرفه ای و افراد غیر حرفه ای (شهروندان) می تواند جریان دو طرفه اطلاعات را بین عموم، دانشمندان و مدیران و کارشناسان اجرایی و سیاست گذاران ارتقاء دهد. به عبارت دیگر، علم شهروندی نشان دهنده همکاری بین محققان و جوامع داوطلب با هدف اشتراک گذاری اطلاعات، توسعه دانش علمی، جمع آوری داده ها و تجزیه و تحلیل داده ها، تشویق همکاری تعامل و تفاهم بین جامعه های محلی و محیط طبیعی آن ها است (سنجری بنستانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ بونی، ۲۰۱۶ و ۲۰۰۹). دیدگاه علوم شهروندی از نظر هدف، مقیاس و درجه همکاری دارای تفاوت می باشند. همکاری تعاملی غالباً بیانگر یک علم شهروندی شراکت پذیر است که در آن شهروندان در جمع کردن داده ها همکاری دارند (نجیو و همکاران، ۲۰۱۹).

رشد علم شهروندی با ظهور فناوریهای جدید مانند اینترنت، وب، تلفنهای همراه و گوشیهای هوشمند، بیشتر از پیش، ممکن شده است. که منجر به گسترش طیف فعالیت های علمی شهروندی برای عموم مردم شده است. انقلاب فناوری اطلاعات و ظهور اینترنت و فناوریهای موبایل، به استفاده روزافزون از داده های شهروندان علمی منجر شده است. مردم اکنون قادر به دسترسی، ذخیره سازی، مدیریت و تجزیه و تحلیل داده ها هستند و میتوانند حجم وسیعی از داده ها را به اشتراک بگذارند و اطلاعات را به سرعت و به آسانی انتقال دهند. پیشرفت در فناوری ارتباطات و اطلاعات دانشمندان را قادر به مدیریت پروژه ها، استخدام و برقراری ارتباط با داوطلبان، جمع آوری داده و انتشار گسترده ی یافته های تحقیق کرده است. و با انتشار دانش حاصل از پروژه های علم شهروندی، سواد علمی جامعه را بهبود داده است. در واقع اینترنت فرصت ها را برای علم شهروندی، تسهیل کرده است. در حال حاضر، برنامه های موبایل میتوانند همگان را به دانشمندان شهروند تبدیل کنند. دانشگاه های تحقیقاتی اروپا هفت رهنمود برای اجرای موفق پروژه های علم شهروندی به محققان ارائه داده است. شهروندان با کمک از دامنه گسترده ایی از دستگاه ها و روش ها مربوط به خود (از جمله انواع تلفن های همراه هوشمند)، رسانه های اجتماعی و روش های بدیع می توانند با آسانی زیادتری در پیشرفت علمی مشارکت کنند و اطلاعات مورد نیاز را در اختیار دانشمندان و سازمان های ذیربط قرار دهند. علم شهروندی این توانایی را دارد که ایجاد دانش و شواهد مبتنی بر علم را تشدید کند و در تدبیر امور منابع طبیعی نقش خاصی داشته باشد. علیرغم اینکه در اوایل قرن بیستم روند شهرنشینی کند بود، اما در اواخر همین قرن درصد شهرنشینی رشد زیادی داشت و روند مهاجرت از روستاها به شهرها روند صعودی به خود گرفت بطوری که برخی از نقاط روستایی به نقاط شهری تبدیل شد. روند روبه رشد شهرنشینی نیز مشکلات و معضلاتی از قبیل نابودی اراضی کشاورزی و آلودگی محیط زیست، و غیره به همراه داشت. از این رو دولت مردان در جستجو راهکارهای متعددی برآمدند، یکی از این راهکارها احداث شهرهای جدید در حاشیه شهرهای بزرگ بوده است. در ایران در سال ۱۳۶۵ طی مصوبه ای شرکت عمران شهر جدید تشکیل و مسئولیت احداث شهرهای جدید را بر عهده گرفت (صیدائی و کاظمی، ۱۳۸۹).

با مرور مکانسیم جغرافیایی شهرهای جدید تاسیس، ملاحظه می شود که آنها در پیرامون شهرهای بزرگ مکان یابی شده اند. در ایران - نمونه چنین شهرهایی زیاد می باشد بطور مثال، پنج شهر جدید در اطراف کلان شهر تهران، چندشهر جدید در اطراف اصفهان و مشهد و تبریز و شیراز می توان اشاره نمود. هدف از تاسیس این شهرها، ایجاد زیستگاهی برای جمعیت سرازیر شهرهای بزرگ می باشد. موقعیت یابی مطلوب برای ایجاد منزل گاه جدید اهمیت قابل توجه ایی دارد (قنوتی و همکاران، ۱۳۸۹). انجام تحقیقات مکان یابی صحیح و مناسب، علاوه بر اثر بخشی اقتصادی بر راندمان مقیاس مورد تاسیس، اثر بخشی اجتماعی، فرهنگی، و اقتصادی در محدوده محل تاسیس خود خواهد داشت. ضمن اینکه صیانت ویژگی های زیست محیطی نیز به عنوان عامل اصلی در تعیین محل در موقعیت یابی حساب می شوند (جردن و همکاران، ۲۰۰۹). افسوس در موقعیت یابی شهرهای نوپا که در اطراف شهرهای بزرگی چون تهران، مشهد، شیراز، تبریز و اصفهان بنا شده است، اصول علمی مورد مهندسی قرار نگرفته است (رضایی، ۱۳۸۵) که این خود دال بر تحقق نیافتن اهداف طرح های جامع شهرهای جدید است. در گذشته، تحقیقات جغرافیایی در مطالعات شهری کاربردی آنچنانی نداشت. اما امروزه نیاز به آنها در مطالعات شهری کاملاً محسوس است و در موقعیت یابی مکانهای شهرهای جدید، مطالعات جغرافیایی نقش کلیدی بازی می کند (صیدائی و کاظمی، ۱۳۸۹). از این رو اخیراً به وفور از این ابزار در موقعیت یابی فضاهای شهری، موقعیت یابی شهرهای جدید استفاده می شود. در تحقیقات پژوهشی این مسئله نیز مشاهده می شود. به عنوان مثال، موقعیت یابی پهنه ی شهری با کمک از سیستم اطلاعات جغرافیایی (وارثی و همکاران، ۱۳۸۷)؛ موقعیت یابی بهینه جهات گسترش شهری با بهره گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی (ابراهیم زاده، رفیعی، ۱۳۸۸)؛ موقعیت یابی مراکز بهداشتی-درمانی با کمک از سیستم اطلاعات جغرافیایی (فعلی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ موقعیت یابی مراکز آموزشی دبیرستان با کمک از سیستم اطلاعات جغرافیایی (ولی زاده، ۱۳۸۶)؛ موقعیت یابی پارکینگ های شهری شهر قیر با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (موغلی و اسدی، ۱۳۹۷)؛ تحلیل فضایی و موقعیت یابی مراکز آموزشی (مقطع راهنمایی) با کمک از سیستم اطلاعات جغرافیایی (وارثی و رضایی، ۱۳۹۱)؛ و غیره. در مقابل روش موقعیت یابی شهرها، یک روش تجربی (مشاهده شده) با استفاده از داده ها از قبل ذخیره شده می باشد. اما روش های متعدد علمی وجود دارد که به صورت کیفی و اکتشافی به موقعیت یابی و تعیین معیارهای موثر بر موقعیت یابی می پردازند. در طرح مهندسان مشاور مآب با کمک از شیوه تحلیل سلسله مراتبی، بهترین انتخاب برای قرارگیری شهر جدید، مکانی در جنوب غربی شهر قم

انتخاب شده است. از آنجا که در موقعیت یابی برای اسکان، معیارهای متعددی دخالت کننده می باشند که همراه نیستند و تصمیم گیری باید در یک فضای چندوجهی صورت گیرد. تکنیک های چند معیاری می تواند نتیجه خوبی داشته باشد. از روش های ارزیابی تعیین موقعیت یابی شهرهای جدید در سال های اخیر در شکل های مختلف، شاخص های تصمیم گیری چند معیاری از قبیل تحلیل تصمیم، تئوری مطلوبیت چند مشخصه، و تصمیم گیری چندمعیاره، روش چند معیاری تحلیل سلسله مراتبی مورد استفاده قرار گرفته است. بطور مثال، تبیین و اولویت بندی معیارهای موقعیت یابی شهر جدید پارس با کمک از روش چند معیاری تحلیل سلسله مراتبی (شریفی پور و همکاران، ۱۳۸۹؛ مهندسان مشاور مآب، ۱۳۸۷)؛ بررسی و تحلیل موقعیت یابی بهینه مدارس ابتدایی (شادگان)، با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (موحد و همکاران، ۱۳۹۰)؛ موقعیت یابی بهینه فضای سبز شهر با استفاده از مدل لجستیک فازی و تحلیل سلسله مراتبی (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۴).

تحقیقات متعددی در خصوص کاربرد علوم شهروندی در زمینه های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است: استفاده از دانش شهروندی برای نظارت بر شاخص توسعه پایدار (سولیوان و همکاران، ۲۰۲۰)؛ دانش شهروندی در نظارت هیدرولوژیکی و مدیریت خدمات اکوسیستم (نجیو و همکاران، ۲۰۱۹)؛ کاربرد و اهمیت علوم شهروندی در هیدرولوژیکی و مدیریت منابع آب (سنجری بنستانی و همکاران، ۱۳۹۹) و غیره. اینها نشان میدهد که علوم شهروندی و کاربرد آن در حوزه های علمی و عملی موضوع جدیدی نیست اما با این وجود تاکنون در ارتباط با کاربرد علوم شهروندی در موقعیت یابی پژوهشی جامعی انجام نشده است از این رو در این تحقیق به دنبال جواب دهی به این سوال هستیم که آیا مولفه های علوم شهروندی (مدل کاربست علوم شهروندی) در موقعیت یابی مکان های شهری به ویژه شهر مورد مطالعه بهارستان تاثیر مثبت دارد یا نه؟ به عبارت دیگر هدف اصلی این پژوهش ارائه یک مدل کاربست علوم شهروندی در موقعیت یابی مکان های شهری در شهر بهارستان با استفاده از تحلیل محتوا می باشد.

روش پژوهش

رویکرد پژوهش مطالعه کیفی موردی به شیوه پدیدارشناسانه بود. در این روش فهم تجارب مشترک افراد از یک پدیده برای توسعه و گسترش شیوه عمل یا خط مشی برای فهم عمیق ویژگی های آن پدیده اهمیت دارد (کرسول، ۱۳۹۴). پدیده مورد نظر در این پژوهش مدرسه سالم می باشد. برای انتخاب مشارکت کنندگان از دیدگاه نمونه گیری هدفمند استفاده کرده اند. معیار انتخاب تعداد مشارکت کنندگان اشباع یافته ها بود. برای شناسایی مولفه های مشارکت و علوم شهروندی در موقعیت یابی شهری ضمن اخذ ایده اصلی از مدل ها و الگوها و مطالعه اسناد و منابع مختلف مرتبط با مفهوم و نظرات متخصصان (اساتید-مهندسين شهرسازی-مهندسين شرکت عمران) درباره مولفه های و ابعاد مولفه های مشارکت و علوم شهروندی در موقعیت یابی شهری با روش مصاحبه نیمه ساختارمند و پرسشنامه نیمه باز مورد بررسی و گردآوری قرار گرفت. سپس مطالب گردآوری شده توسط چند نفر از متخصصین (تلفیق تجربه و تئوری) بررسی، و چندین مورد جلسات مشترک با گروه اساتید راهنما و مشاور برگزار و در نهایت جدول ابعاد مدیریت ارزیابی درونی در قالب یک شبکه مضامین سازمان دهنده سطح اول، دوم و مضامین پایه تدوین گردید. داده های به دست آمده از طریق نرم افزار N-Vivo (نرم افزاری برای تحلیل داده های کیفی) از طریق فن تحلیل مضمون تجزیه و تحلیل گردید و یافته ها در قالب شبکه مضامین سازمان دهنده سطح اول و دوم و مضامین پایه طبقه بندی و سازمان دهی شدند. برای اعتبار یابی داده ها از روش همسو سازی، کنترل و خود بازبینی محقق در طی فرایند جمع آوری و تحلیل یافته ها استفاده شد.

جدول (۱): فرایند گام به گام تحلیل مضمون و تحلیل شبکه مضامین (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).

مرحله	گام	اقدام
۱- تجزیه و توصیف متن	۱- آشنا شدن با متن	- مکتوب کردن داده‌ها (در صورت لزوم) - مطالعه اولیه و مطالعه مجدد داده‌ها - نوشتن ایده‌های اولیه
	۲- ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری	- پیشنهاد چارچوب کدگذاری و تهیه قالب مضامین - تفکیک متن به بخش‌های کوچک‌تر - کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها
	۳- جست‌وجو و شناخت مضامین	- تطبیق دادن کدها با قالب مضامین - استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاشته متن - پالایش و بازبینی مضامین
۲- تشریح و تفسیر متن	۴- ترسیم شبکه مضامین	- بررسی و کنترل همخوانی مضامین با کدهای مستخرج - مرتب کردن مضامین - انتخاب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر - ترسیم نقشه (های) مضامین - اصلاح و تأیید شبکه (های) مضامین
	۵- تحلیل شبکه مضامین	- تعریف و نام‌گذاری مضامین - توصیف و توضیح شبکه مضامین
۳- ترکیب و ادغام متن	۶- تدوین گزارش	- تلخیص شبکه مضامین و بیان مختصر و صریح آن - استخراج نمونه‌های جالب داده‌ها - مرتبط کردن نتایج تحلیل با سؤالات تحقیق و مبانی نظری - نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها

یافته های پژوهش

برای تحلیل یافته ها از فن تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین استفاده گردید. در مرحله اول داده ها از طریق بررسی اسناد و مدارک از قبیل آیین نامه و گزارشات شرکت مشاور عمران، مقالات مرتبط و همزمان با آن از طریق متخصصان (اساتید-مشاورین و مهندسين شرکت عمران) که ۵ اساتید و ۵ مهندس شرکت عمران از طریق مصاحبه باز پاسخ گردآوری شد. تحلیل مضمون یکی از فنون تحلیلی مناسبی در تحقیقات کیفی است که داده های پراکنده و گوناگون را به داده های با ارزش و کاملی تبدیل می کند (Brdaun&Clarke, 2006). داده های گرد آوری شده مکتوب و به صورت مقایسه ای بررسی شدند و فهرستی از کدهای اولیه به تعداد حدود ۱۳۴ کد اولیه شناسائی شد. بعد از چندین بار بررسی کدهای اولیه و نشست های تخصصی مجدد با گروههای ذکر شده، شبکه مضامین ابعاد و شاخص های زمینه ساز مشارکت و علوم شهروندی متشکل از ۷ مضمون سازمان دهنده سطح اول، ۸۴ مضمون پایه شناسایی و شبکه مضامین به شرح زیر استخراج و تدوین گردید. با انجام مصاحبه ها و مطرح شدن مفهوم های جدید و کوچکتر، دوباره به ادبیات رجوع شد تا مترادف بحث های مطرح شده در مصاحبه ها، در آن نیز جستجو شود. در متن مصاحبات برخی از کد های دیده شده دارای چندین فراوانی بودند.

۱- **نگرش به مشارکت در موقعیت یابی:** از یکی از عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در تعیین مکان های شهری، نگرش به مشارکت در تعیین مکان ها می باشد که می توان آن را از علوم و مشارکت شهروندی در موقعیت یابی مکان های شهری به شمار آورد. در نظر گرفتن فاکتورهایی چون ۱- انسجام و همدلی با مسئولین آنها در تعیین مکان های شهری - ۲- مشارکت در زندگی اجتماعی و شهری، ۳- بهبود روابط اجتماعی- فرهنگی با سایر شهروندان، ۴- ایجاد احساس مسئولیت در افراد، ۵- افزایش روحیه همدلی در

محل برای تعیین مکان های شهری، ۶- استفاده بهینه از امکانات مادی و غیرمادی منابع موجود در محل، ۷- تأمین بخشی از منابع پروژه های شهری در تعیین مکان های شهری دارای اهمیت می باشد.

۲- دل بستگی به مکان جهت مکان یابی: در نظر گرفتن فاکتور ۱- احساس امنیت در محله ۲- میزان دسترسی آسان به مکان هایی چون مسجد، پارک و سینما از مراکز محل خود ۳- عدم تمایل به نقل مکان ۴- اهمیت و ارزش محله ۵- احساس خوشحالی از زندگی و گذراندن اوقات فراغت در محله ۶- علاقه به مکان مورد نظر در مقایسه با سایر نواحی شهر ۷- میزان تشویق به زندگی در مکان مورد نظر و افتخار به آن ۸- احساس آسفتگی در صورت رفتن از مکان مورد نظر ۹- وابستگی به مکان مورد نظر ۱۰- عاشق زندگی در مکان مورد نظر ۱۱- محبوبیت مکان مورد نظر ۱۲- احساس آرامش در مکان انتخاب شده ۱۳- اشتیاق برای رفت و آمد و (یا زندگی) در همه عمر، در مکان مورد نظر یا مجاور آن در تعیین مکان های شهری حائز اهمیت می باشد.

۳- وجود اعتماد اجتماعی در مکان: در نظر گرفتن فاکتورهایی چون ۱- انسجام هنجاری ۲- روابط اجتماعی ۳- برآورده شده نیازهای اجتماعی در مکان مورد نظر ۴- برآورده شدن انتظار به نهادهایی چون پلیس و ... در مکان های مورد نظر ۵- رضایت از امکانات و تجهیزات و منابع موجود در مکان های مورد نظر ۶- میزان ارتباط اجتماعی در مکان مورد نظر می تواند در تعیین مکان های شهری حائز اهمیت باشد.

۴- میزان بالای تعامل اجتماعی در مکان: ۱- میزان رفت و آمد عمومی در مکان مورد نظر ۲- تاثیر همگانی و جامعیت ۳- دیدارگاهی بودن ۴- مشارکتی بودن بر کیفیت فضایی (گوناگونی- خوانایی- سرزندگی- نفوذپذیری- تناسبات بصری- انعطاف پذیری)، ۵- فرصت های ذاتی مناسب جهت نشستن- تامل بیشتر در فضا؛ ۶- فضاهای تجمعی جهت تجمع افراد مثل زمین بازی، ایستگاه اتوبوس، مکان غذا خوری؛ ۷- ورودی های تعریف کننده و دسترسی به فضای به لحاظ دیداری و ذاتی؛ ۸- پیش بینی عناصر اصلی در کنار زیبایی شناسایی آن؛ ۹- ارتباطات فضایی مناسب و هدایت مردم درون آن- خوانایی و اشکار بودن فضایی؛ ۱۰- کنترل دسترسی وسایل نقلیه و امنیت پیاده؛ تعریف بدنه ها و هویت دیواره ها؛ ۱۱- توجه به اقلیم؛ بهره گیری از تمام حواس؛ ۱۲- استفاده از عناصر طبیعی؛ ۱۳- کف سازی مناسب؛ ۱۴- امکان حضور شبانه روزی در فضا؛ ۱۵- قرارگیری در استخوان بندی شهری، ۱۶- بهره گیری از فضاهای چندمنظوره؛ در تعیین مکان های شهری حائز اهمیت می باشند.

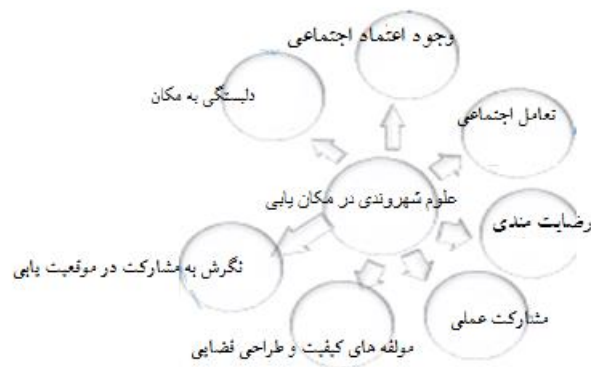
۵- میزان رضایت مندی از مکان شهری: در نظر گرفتن فاکتورهایی چون ۱- دسترسی به حمل و نقل عمومی، دسترسی به مراکز درمانی، ۲- دسترسی به مراکز خرید روزانه، فضاهای آموزشی، تفریحی، فرهنگی، ۳- رضایت از امنیت مکان، ۴- رضایت از شرایط زیست محیطی مکان (بو، آلودگی هوا، آلودگی صوتی، جمع آوری آب های سطحی، جمع آوری زباله) در تعیین مکان های شهری حائز اهمیت است.

۶- مشارکت عملی در ساخت مکان های شهری: در نظر گرفتن فاکتورهایی چون ۱- کمک مالی برای عمران و آبادی مکان مورد نظر ۲- همفکری برای عمران مکان مورد نظر با مسئولین ۳- تمایل مشارکت در فعالیتهای عام المنفعه مکان های شهری ۴- همکاری در بهسازی و نوسازی محله واحد مسکونی در مکان های مورد نظر ۵- همکاری در اصلاح تأسیسات و معابر و تأسیسات زیربنایی ۶- کمک در تهیه و اجرای طرح های شهری در تعیین مکان های شهری دارای اهمیت است.

۷- نگرش به کیفیت در شکل گیری مکان های شهری و طراحی فضاهای شهری: ۱- آزادی ۲- فرصت برابر ۳- تفاوت ۴- نیاز ۵- شرکت در منفعت عمومی ۶- استحقاق ۷- آزادی در انتخاب ۸- قرائت پذیری و شفافیت ۹- تجمع پذیری ۱۰- قرائت پذیری میراث فرهنگی ۱۱- زیبای و منظر شهری ۱۲- هویت و فرهنگ ۱۳- راحتی و آسایش ۱۴- تنوع و جذابیت ۱۵- سرزندگی و پویایی ۱۶- تمایز و تشخیص ۱۷- امنیت و یامنی ۱۸- نیرومندی فضا ۱۹- نظافت و پاکیزگی ۲۰- ارزش های معمارانه محیط ۲۱- محیط همگانی ۲۲- سهولت دسترسی ۲۳- اصالت و معنا ۲۴- مشارکت پذیری ۲۵- نقدپذیری در فضا ۲۷- انعطاف پذیری فضا ۲۸- کنش ارتباطی و گفتگوپذیری ۲۹- عدالت فضایی و اجتماعی ۳۰- امکان مراوده بین انسان ها ۳۱- عمومی و خصوصی بودن فضا ۳۲- غنی کردن تجربیات شهروندان از ویژگی های کیفیت فضایی می باشد که در تعیین مکان های شهری موثر است.

یافته های پژوهش حاضر که در قالب نمودار شبکه مضامین زیر در ابعاد مذکور یعنی ارائه شده است ۷ بعد اهداف و رسالت ها، مدیریت و ساختار سازمانی، دانشجویان، هیات علمی، امکانات و منابع آموزشی، برنامه های درسی و دوره های آموزشی، راهبردهای یاددهی-یادگیری به عنوان مضامین سازمان دهنده سطح اول یا چارچوب اصلی مدیریت ارزیابی درونی که خود نیز دارای مضامین سطح دوم و پایه دیگری هستند در نمودار شماره (۱) ارائه شده است.

نمودار ۱: شبکه مضامین

در ضمن باید گفت که یافته های پژوهش حاضر با مبانی نظری، پیشینه پژوهشی و نظر متخصصان کلیدی که قبل از انجام مصاحبه گردآوری شده، دارای همپوشانی می باشد که نشان دهنده تایید اعتبار پژوهش بر اساس شیوه همسوسازی می باشد (جدول شماره دو).

جدول (۲):

مضامین سازمان دهنده	پیشینه پژوهشی	آگاهی دهندگان کلیدی
۱	نگرش به مشارکت در موقعیت یابی	آروین و همکاران (۱۳۹۶)
۲	دلبستگی به مکان جهت مکان یابی	آروین و همکاران (۱۳۹۶)
۳	وجود اعتماد اجتماعی در مکان	افشانی و همکاران (۱۳۸۸) موسوی و دوستی (۱۳۹۷) غفاری (۱۳۸۰) محمودیان (۱۳۸۰)
۴	میزان بالای تعامل اجتماعی در مکان	آروین و همکاران (۱۳۹۶) قلمبر دزفولی و نقی زاده (۱۳۹۱) پاک نهاد و پژوهان فر (۱۳۹۴)
۵	میزان رضایت مندی از مکان شهری	آروین و همکاران (۱۳۹۶)
۶	مشارکت عملی در ساخت مکان های شهری:	آروین و همکاران (۱۳۹۶)
۷	نگرش به کیفیت در شکل گیری مکان های شهری و طراحی فضاهای شهری	کاوش نیا و همکاران (۱۳۹۶)

بحث و نتیجه گیری

بی شک توجه به نظریات مردمی و استفاده از علوم آنان در تعیین مکان های شهری از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است؛ چرا که مشارکت شهروندی نقش زیادی در رونق بخشیدن به مکان های شهری و مدیریت امور و هویت شهری دارد. شهرداری و مشارکت شهروندان دو پایه اصلی سیستم مدیریت شهری در محقق شدن به اصل های برنامه ریزی شهری (زیبایی، سلامت، آسایش و امنیت) به حساب می آیند و در توسعه هدف های اقتصادی در شهرها جایگاه بخصوصی به خود مختص کرده اند. برنامه توسعه سازمان ملل مشارکت را وسیله ای برای رشد بینش های اجتماعی و تشویق پیشگامی در فعالیتهای محلی به حساب می آورد و هدف این است که قالب تصمیم گیری محلی باید دخالت مردم را در مسائلی که به طور مستقیم با نیازهای آنان ارتباط دارد، ترغیب و آسان کند. بدون شراکت شهروندان در اداره امور شهر، شهرداری ها موفقیت زیادی در بدست آوردن اهداف خود نخواهند داشت و از آنجا بیشتر تأمین هزینه های شهرداری بوسیله مردم است، لذا آگاهی شهروندان از برنامه ها و مشاهده امور و تسهیلات، ضامن مشارکت کلی و از جمله مالی آنهاست و در پیشبرد و تحقق اهداف اقتصادی در سالی که به نام جهاد اقتصادی نامگذاری شده بسیار اساسی و الزامی است (جهان بین، ۱۳۹۰). از فن و علم آن می توان به استفاده از همکاری پشت سر هم افراد در پروژه ها و طرحهای توسعه، برگزاری جلسات مدیران شهری با مردم در زمان های ویژه و مکان های جمعی، جلب همکاری شهروندان از طریق واضح کردن حسن های شراکت رساندن نظرات آنان در مدیریت شهری اشاره کرده است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۳).

در این تحقیق با استفاده از تحلیل مضمون مولفه ها و عناصر مشارکت و علوم شهروندی در تعیین موقعیت های مکان های شهری شناسایی و ارزیابی شد. در مرحله اول داده ها از طریق بررسی اسناد و مدارک از قبیل آیین نامه و گزارشات شرکت مشاور عمران، مقالات مرتبط و همزمان با آن از طریق متخصصان (اساتید-مشاورین و مهندسين شرکت عمران) که ۵ اساتید و ۵ مهندس شرکت عمران از طریق مصاحبه باز پاسخ گردآوری شد. داده های گردآوری شده مکتوب و به صورت مقایسه ای بررسی شدند و فهرستی از کدهای اولیه به تعداد حدود ۱۳۴ کد اولیه شناسائی شد. بعد از چندین بار بررسی کدهای اولیه و نشست های تخصصی مجدد با گروههای ذکر شده، شبکه مضامین ابعاد علوم شهروندی متشکل از ۷ مضمون سازمان دهنده سطح اول، ۸۴ مضمون پایه شناسایی و شبکه مضامین به شرح زیر استخراج و تدوین گردید و در نهایت همسوسازی و اعتبارسنجی شدند. در تبیین تایید و همسوسازی یافته های تحقیق می توان گفت که بین احساس تعلق به مکان مورد نظر و اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت شهروندی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین روابط انجمنی و هنجارها - اعتماد عامل مشارکت و تعاملات اجتماعی را در تعیین مکان های شهری بیان شده است. در تعیین وابستگی مکانی می توان گفت که ساکنان محدوده ی قسمت های بهم ریخته و رو به نابودی شهری، احساس کمتری نسبت به مکان و افرادی که در آن مکانها، زندگی می کنند، دارند بلکه عدم توجه به پیوندهای اجتماعی - احساسی مردم و مکان در پروژه های نوسازی این بافتها در نهایت منجر به کاهش دلبستگی مکانی قالب به محله در ساکنان، به علت جابه جاییهای جبری ناشی از این پروژه های نوسازی شهری شده است. از سویی دیگر مردم با مکانهای جدید شکل گرفته احساس غربت کرده و تا حد زیادی تمایل به شراکت در فرایندهای بازآفرینی و حل سوالات فرسودگی بافت و بی نصیبی موجود در محدوده را از دست می دهند. همچنین حس وابستگی به مکان باعث افزایش میزان مشارکت شهروندان در امور شهری - پرداخت مالیات، حفظ نظافت محله توسط مردم می شود. شراکت در بخش های محلی و تبیین مکان های مناسب شهری از طریق باشگاهها، فعالیت های داوطلبانه و فعالیت های انجمن محلی بر قسمت مکانی تاثیر می پذیرد.

سپاسگزاری

با سپاس از تمام پژوهشگران گرامی که در تمامی مراحل تحقیق به ما یاری رسانیدند.

منابع و مآخذ

- ابراهیم زاده، عیسی؛ رفیعی، قاسم (۱۳۸۸). مکان یابی بهینه جهات گسترش شهری با بهره گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی (G.I.S) مورد شناسی: شهر مرودشت. مجله جغرافیای و توسعه. دوره ۷، شماره ۱۵، پاییز ۱۳۸۸، صص ۴۵-۷۰.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ فیروز، جمالی، تقی پور، علی اکبر (۱۳۸۹). مکانیابی خدمات شهری با ترکیب GIS و مدل AHP (نمونه موردی: مدارس ابتدایی شهر شاهرود). فضای جغرافیایی، دوره ۱۰، شماره ۳۱، پاییز ۱۳۸۹، صص ۹۱-۱۱۸.
- سنجری بنستانی، مریم؛ شیخ، واحد بردی؛ زارع گاریزی، آرش؛ آورند، آمنه (۱۳۹۹). اهمیت و کاربرد علم شهروندی در هیدرولوژی و مدیریت منابع آب. نشریه آب و توسعه پایدار، سال هفتم، شماره ۲، صص ۱-۱۲.
- صیدالی، اسکندر؛ کاظمی، حسینعلی (۱۳۸۹). مکان یابی شهرها در ایران با تاکید بر بهارستان. دوره ۱۹، شماره ۷۳، صص ۸۳-۸۵.
- فعلی، محمد؛ احمدی، سجاد؛ حاتمی نژاد، حسین (۱۳۹۱). مکان یابی مراکز بهداشتی-درمانی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (نمونه موردی: منطقه چهار شیراز). چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری - مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- قنواتی، عزت الله، بزرگر، صادق؛ حسین جان بابانژاد، محمد حسین (۱۳۸۹). ارزیابی مکان یابی شهرهای جدید در ایران (مطالعه موردی، شهر جدید اندیشه). فصل نامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری چشم انداز زاگرس- سال دوم، شماره ۵، پاییز ۱۳۸۹، صص ۱۴۷-۱۶۳.
- مهندسان مشاور مآب (۱۳۸۶). طرح مکان یابی شهر جدید پارس (شناسایی و تحلیل منطقه مطالعاتی)، شرکت عمران شهرهای جدید.
- مهندسان مشاور مآب (۱۳۸۷). طرح جدید شهر جدید در محدوده قم. شرکت عمران شهرهای جدید.
- موحد، علی؛ امان پور، سعید؛ پورمحمدی، محمدرضا؛ عساکره، ماجده (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل مکان یابی بهینه مدارس ابتدایی موردی: شهر شادگان. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، دوره ۱۹، شماره ۲۲، پاییز ۱۳۹۰، صص ۱۲۹-۱۴۹.
- موسوی، م.؛ یزدانی، ن (۱۳۹۴). تحلیل تناسب کاربری اراضی برای توسعه شهر تبریز با استفاده از مدل AHP-OWA - پژوهش های جغرافیایی برنامه ریزی شهری، سال ۳، شماره ۳، صص ۳۶۱-۳۸۱.
- وارثی، حمید؛ محمدی، جمال؛ شاهپوندی، احمد (۱۳۸۷). مکان یابی فضای سبز شهری با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (نمونه موردی: شهر خرم آباد). مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۰، بهار و تابستان ۱۳۸۷، صص ۸۳-۱۰۳.
- وارثی، حمیدرضا؛ رضایی، نعمت اله (۱۳۹۱). تحلیل فضایی و مکان یابی مراکز آموزشی (مقطع راهنمایی) با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) نمونه موردی: منطقه ۳ شهر اصفهان. مجله برنامه ریزی فضایی، دوره ۱، شماره ۴، بهار ۱۳۹۱، صص ۱۹-۳۸.

Bonney R., Ballard H., Jordan R., McCallie E., Phillips T., Shirk J. and Wilderman C.C., 2009. Public Participation in Scientific Research: Defining the Field and Assessing Its Potential for Informal Science Education. Center for Advancement of Informal Science Education (CAISE), 58p.

Bonney R., Cooper C. and Ballard H., 2016. The theory and practice of citizen science: Launching a new journal. Citizen Science: Theory and Practice, 1(1): 1-4.